

Dünýäde ýüzlerçe dürli dil bar. Bu dilleriň ählisi bir-birinden aýratyn bolup görünse-de, olaryň köpüsi öz aralarynda umumy gelip çykyşlaryna görä belli toparlara bölünýär. Diliň gelip çykyşy diýenimiz — onuň taryhy taýdan nähili dilden ýa-da dil toparyndan emele gelendigini aňladýar. Şol sebäpli dilleri öwrenmekde olaryň genealogik (gelip çykyş) toparlara bölünişi möhüm ähmiýete eýedir.

Dilleri toparlara bölmegiň manysy nämede? Dilçilikde dilleri gelip çykyşlaryna görä toparlara bölmek olaryň özara baglanyşygyny, ösüş ýoluny, söz gurluşyny, grammatiki aýratynlyklaryny öwrenmäge mümkinçilik berýär. Bu ugurda diller «dil maşgalalaryna» bölünýär. Dünýä dilleri birnäçe uly maşgalalara bölünýär. Olaryň in meşhurlary aşakdakylardyr:

Hndo-Ýewropa dil maşgalasy. Ol dünýäniň in giň ýaýran dil maşgalasydyr. Bu maşgaladan inlis, nemes, rus, fransuz, hindi, pars ýaly diller bar. Ol birnäçe kiçi toparlara bölünýär: german, slawýan, roman, hind-irani we başgalar.

Altaý (Türki) dil maşgalasy. Bu maşgala türk, türkmen, özbek, gazak, gyrgyz, tatar, Aziýadaky käbir diller girýär. Bu diller, köplenç, agzybirlikli gurluşa we ses sazlaşygyna eýedir. Semit-Hamit (Afrasia) dil maşgalasy. Arap, ýewreý, amhar ýaly dilleri öz içine alýar. Sino-Tibet dil maşgalasy hytaý, tibet ýaly dilleri öz içine alýar. Ural dil maşgalasy fin, ugor, wenger ýaly dilleri birleşdirýär. Bantuwe (Niger-Kongo) dil maşgalasy Afrikanyň günortasyndaky ýüzlerçe dili öz içine alýar.

Türkmen dili Altaý (Türki) dil maşgalasynyň Günorta-Gündogar türk dilleri toparyna degişli. Türkmen dili öz düzüminde oguz dilleriniň biri bolup, şol toparda türk, azərbayjan, gagauz dilleri bilen ýakyn garyndaşdyr.

Umuman, dilleri gelip çykyşlaryna görä toparlara bölmek — dünýäniň halklarynyň medeni, taryhy we dil gatnaşyklaryny düşünmekde möhüm ädimdir. Her bir dil diňe bir aragatnaşyk serişdesi bolman, eýsem bir milletiň taryhynyň, medeniýetiniň we dünýä garaysynyň aýnasydyr.

Mahym ARADOWA,

Leýli ATLYÝEWA,

Magtymguly adyndaky Türkmen döwlet uniwersitetiniň Roman-german we gündogar dilleri fakultetiniň 1-nji ýyl talyplary.

Mugallymy: Selbi BALLYÝEWA.